

Doodswens van ouderen die niet ernstig ziek zijn

Hoe vaak komt het voor?

1,34%

zegt een persisterende doodswens te hebben zonder dat zij ernstig ziek zijn.

± 76.000 55-plussers*

Een deel heeft een passieve doodswens (verlangen naar de dood, zonder stappen te zetten of plannen te maken).

0,77%

geeft aan een actieve doodswens te hebben.

± 43.000 55-plussers*

Zij hebben plannen gemaakt en/of stappen gezet met betrekking tot hun doodswens. Bijvoorbeeld zelfdoding overwogen, een behandelverbod opgesteld, informatie ingewonnen over hulp bij zelfdoding.

* Het aantal 55-plussers is gebaseerd op CBS-cijfers uit 2019. De genoemde percentages zijn gewogen, zie paragraaf 6.1 rapport.

In 2019 waren er circa **5.600.000**

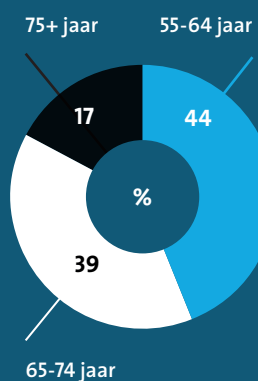
55-plussers* in Nederland

0,18%

wenst (hulp bij) levensbeëindiging

± 10.000 55-plussers*

Ruim een derde wenst hulp van een hulpverlener of naaste. Tweederde zou het leven zelf willen beëindigen. Van deze groep is:

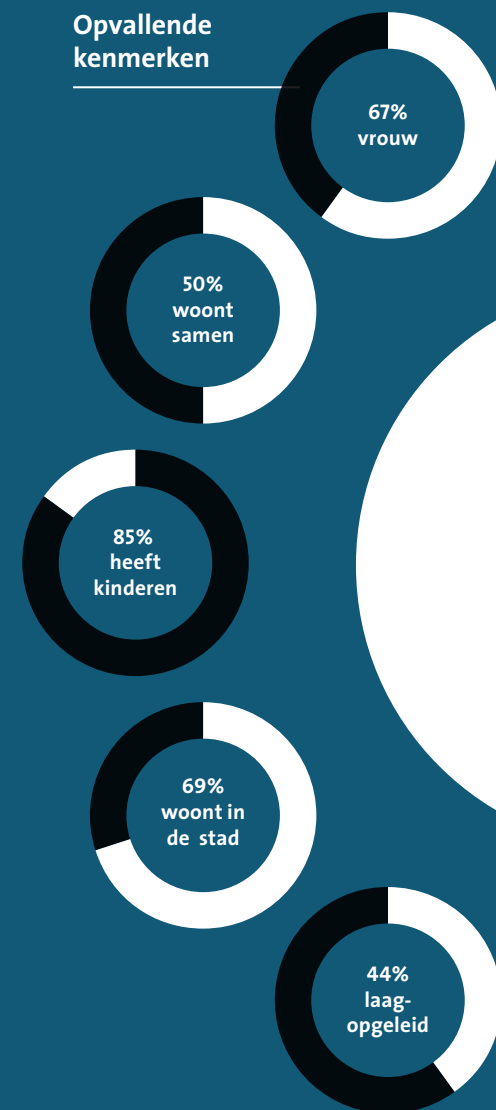

De aanleiding voor dit rapport is het debat over hulp bij zelfdoding aan ouderen met een doodswens zonder dat zij ernstig ziek zijn. Dit onderzoek geeft inzicht in de omvang van de groep, de kenmerken en omstandigheden van deze ouderen en de aard van de doodswens. Het doel is om bij te dragen aan een wetenschappelijke basis voor zorgvuldig overheidsbeleid.

Over welke ouderen gaat het?

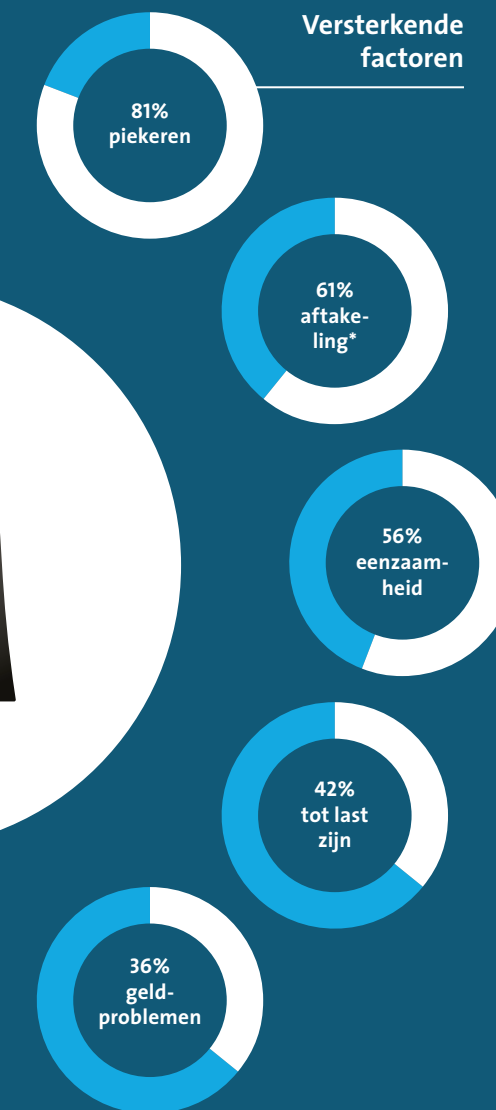
0,18% van de ouderen heeft een wens tot levensbeëindiging, zonder dat zij ernstig ziek zijn. Hun achtergrond is divers. Een aantal opvallende kenmerken en factoren die volgens hen de doodswens versterken:

Opvallende kenmerken

De groep met een actieve doodswens en een wens tot levensbeëindiging is relatief klein. In deze representatieve steekproef van 21.294 burgers gaat het om 0,18%, oftewel 36 mensen. Vanwege de kleine aantallen moeten de percentages van de kenmerken en de factoren met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Versterkende factoren

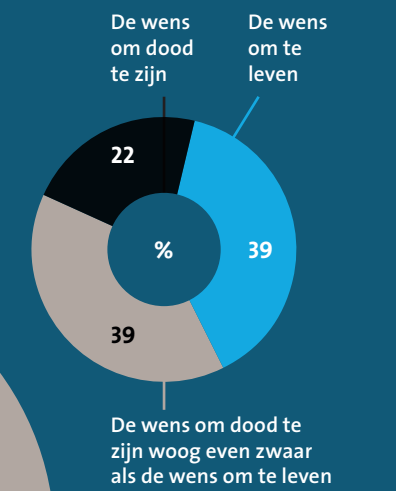
* Lichamelijke en/of geestelijke aftakeling, zoals slechtziendheid, gebrek aan mobiliteit, vergeetachtigheid. NB: het gaat hier niet om een ernstige ziekte of ernstige depressie.

Hoe sterk is de doodswens van deze ouderen?

0,18% van de ouderen heeft een wens tot levensbeëindiging, zonder dat zij ernstig ziek zijn. Deze doodswens blijkt vaak veranderlijk: de doodswens en de wens om te leven wisselen elkaar af. 28% van hen zegt al het hele leven een doodswens te hebben.

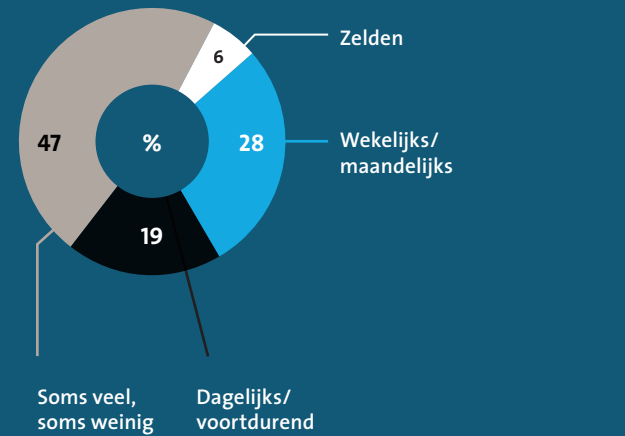
De doodswens weegt niet altijd even zwaar

Welke wens woog zwaarder de afgelopen week?

De doodswens speelt niet continu

Hoe vaak denkt u aan uw doodswens?

"Als ik weer zo'n rotnacht heb gehad, dan denk ik vaak: was ik maar niet meer wakker geworden. Zou de simpelste weg zijn."

"Ik zat er helemaal doorheen, maar toen vroeg mijn kleinzoon of ik wilde helpen. Dat weerhoudt me dan..."

"De winter is voor mij een verschrikking. Geef mij maar een halve pil van Drion."

"Nu ik de zelfdodingsmiddelen in huis heb, krijg ik gewoon weer een beetje zin in het leven."

Bron: Universiteit voor Humanistiek & Julius Centrum UMCU, rapport Perspectieven op de doodswens van ouderen die niet ernstig ziek zijn: de mensen en de cijfers © ZonMw / Schwandt Information Design

Wat we weten over ouderen met een doodswens

Het PERSPECTIEF-onderzoek samengevat

Naar schatting heeft 0,18% van alle 55-plussers een wens tot levensbeëindiging, zonder dat zij ernstig ziek zijn. Dat komt neer op iets meer dan 10.000 mensen. Ruim een derde van deze groep zou graag hulp bij zelfdoding krijgen. Twee derde heeft de voorkeur om het leven zelf te beëindigen. Dit blijkt uit het PERSPECTIEF-onderzoek dat is uitgevoerd door onderzoekers van de Universiteit voor Humanistiek en het Julius Centrum voor Gezondheids-wetenschappen en Eerstelijns Geneeskunde van het UMCU in opdracht van het ministerie van VWS en gefinancierd door ZonMw.

Vanuit verschillende perspectieven is onderzoek gedaan naar de omvang, kenmerken en omstandigheden van ouderen met een doodswens, zonder ernstige ziekte. Ruim 21.000 ouderen hebben een uitgebreide vragenlijst ingevuld. De onderzoekers hebben daarnaast tientallen ouderen diepgravend geïnterviewd. Ruim 200 uitgevoerde en afgewezen euthanasieverzoeken zijn geanalyseerd. Ook hebben 1600 huisartsen meegedaan aan een vragenlijstonderzoek.

Mensen die in het onderzoek aangaven dat zij een doodswens hebben, bleken daarmee verschillende dingen te bedoelen. Sommigen dachten vooral: 'ik zou het niet erg vinden als ik morgen niet meer wakker wordt' terwijl anderen hun leven echt onleefbaar vonden. Dit PERSPECTIEF-onderzoek onderscheidt drie soorten persistente doodswensen:

- Er zijn mensen met een **passieve doodswens**: zij leven met een verlangen naar de dood zonder zelf plannen te maken of stappen te zetten om de dood te bespoedigen. Ze wachten of hopen op een natuurlijke dood. In Nederland gaat het naar schatting om 0,47% van de 55-plussers.
- Er zijn ook mensen met een **actieve doodswens**: zij maken plannen of zetten concrete stappen met betrekking tot hun doodswens, zoals gesprekken voeren met de huisarts over euthanasie, een behandelverbod opstellen, zoeken naar een zelfdodingsmiddel en het serieus overwegen van zelfdoding. Naar schatting gaat het om 0,77% van de 55-plussers.
- En dan is er de groep die hun doodswens omschrijft als een **wens tot levensbeëindiging**. Dit percentage komt op 0,18% van de ouderen van 55 jaar en ouder. Ruim een derde van deze groep zou graag hulp bij zelfdoding krijgen. Twee derde heeft de voorkeur om het leven zelf te beëindigen.

Voor alle drie de groepen geldt dat leven met een doodswens of een wens tot levensbeëindiging niet per definitie betekent dat men onmiddellijk dood wil. Zelfs van de mensen met een wens tot levensbeëindiging gaf ruim een derde van de respondenten aan dat de

wens tot leven sterker was dan de doodswens. En voor 39% wogen beide even zwaar. De doodswens bij mensen die niet ernstig ziek zijn blijkt veranderlijk. De situatie en omstandigheden hebben invloed op hoe de doodswens wordt beleefd. Ook blijkt uit het onderzoek dat de doodswens door de jaren heen kan verminderen of verdwijnen, ook op hoge leeftijd.

Geen 'gezonde' groep

De groep ouderen met een doodswens die niet ernstig ziek zijn, blijkt in grote meerderheid wel fysieke en mentale klachten te hebben. Het is dan ook zeker geen 'gezonde' groep. In het onderzoek was ruim driekwart van de mensen onder de 75 jaar. De doodswens bij mensen die niet ernstig ziek zijn, komt dus niet alleen voor in de hoogste leeftijds-categorieën. Onder de mensen met een doodswens zijn vrouwen oververtegenwoordigd (67%). De groep met een actieve doodswens én een wens tot levensbeëindiging bestaat voor een relatief groot gedeelte uit laagopgeleiden (44%) en mensen afkomstig uit de lagere sociale klassen (53%). Een flink deel (28%) zegt al het hele leven een doodswens te hebben.

Piekeren

Factoren die volgens de ouderen hun doodswens versterken, zijn piekeren, ziekten, geestelijke en lichamelijke aftakeling, eenzaamheid, afhankelijkheid van anderen, het gevoel anderen tot last te zijn, financiële zorgen, angst om (nog meer) afhankelijk te worden en angst om (nog een keer) te vallen.

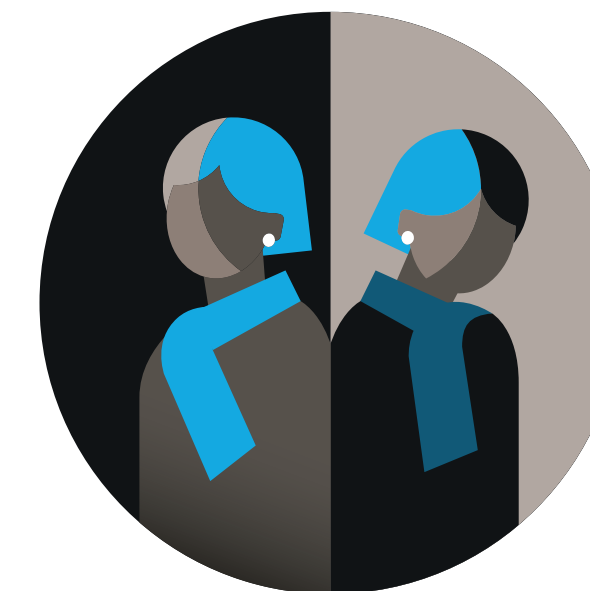
Zaken die de wens om te leven versterken, zijn volgens de ouderen woonplezier, onafhankelijkheid en het ervaren van verbinding met anderen. Contacten en activiteiten, zoals vrijwilligerswerk, worden niet per definitie als zingevend ervaren. Uit de interviews blijkt dat ouderen in hun relaties en taken van betekenis willen zijn. Het moet er toe doen, geen 'vulling' en 'bezighouderij'.

Zelfdodingsmiddel

Veel mensen met een doodswens willen beschikken over een zelfdodingsmiddel. Niet zozeer om het middel nu in te nemen, maar vooral ter geruststelling om in de toekomst zelf regie te kunnen voeren over het levenseinde. Tegelijk roept (de gedachte aan) het beschikken over zo'n middel nieuwe dilemma's op, bijvoorbeeld over het juiste tijdstip om het te gebruiken en de risico's. Andere veelvoorkomende behoeften zijn: hulp bij zelfdoding door een dokter, meer financiële ruimte, erkenning en begrip voor gevoelens en goede gesprekken met een hulpverlener.

Zie voor meer informatie het rapport: *Perspectieven op ouderen met een doodswens zonder dat zij ernstig ziek zijn: de mensen en de cijfers, 2020.*

Perspectieven op de doodswens van ouderen die niet ernstig ziek zijn: de mensen en de cijfers

¹ Een persistente doodswens is een doodswens die al een jaar of langer bestaat.